

קו בין מצרד למעורב

היא לא חוששת להשמיע את דעתה ברשתות החברתיות, להדהד הסברה ישראלית בתקשורת העולמית ולהיות האישה הישראלית היחידה בפאנל עוין. במשך שנים אספה חוקרת האסלאם **עידית בר** קריקטורות שפורסמו בעיתונות הערבית ברחבי העולם, ואיגדה אותן לספר מרתק. בריאיון אישי היא מספרת על היכולת למתוח ביקורת חברתית נוקבת כמעט ללא מילים, ומשתפת בתגובות המפתיעות שקיבלה מהעוקבים ממדינות ערב

פוריה גל גץ
צילום: אסתר סיימונס

??????

נ

ימים אלו, בעיצומה של המערכה מול איראן ובין ריצה ממרחב מוגן אחד לאחר, עידית בר עסוקה מתמיד. בר היא חוקרת המתמחה בתרבות הערבית מוסלמית ובמעמד האישה באסלאם, היא מוזמנת לראיונות רבים בתקשורת העולמית ובימים אלו חוברת ספר חדש שזוכה לתגובות נלהבות. לא בכל יום רואים אישה אלגנטית, יהודייה וישראלית מתארחת בפאנל ברשת ה-BBC בערבית כשלצידה שלושה או ארבעה גברים ערבים, סותרת באסרטיביות ובערבית רהוטה את טענותיו של המנחה הפרו־פלסטיני עם ציטוטים מתוך הקוראן המבססים את זכותנו על ארץ ישראל.

עידית בר, בת 60 ממרכז הארץ, אם לארבעה וסבתא, היא בעלת תואר שני באסלאם, מזרח תיכון וערבית מטעם האוניברסיטה העברית. בעברה שירתה בחיל המודיעין, הייתה מורה לערבית במגוון מסגרות ואף כתבה ספרי לימוד בערבית. יש לה פינה קבועה בתוכנית "העולם היום" ב"כאן 11" ובלוג פופולארי בשם "הקריקטורה השבועית של עידית", שבו היא מעלה קריקטורות מהעולם הערבי ומנתחת אותן. מלבד ההופעות שלה בתקשורת

הבין־לאומית היא מתחזקת באופן שוטף אתר פעיל ועמודים ברשתות החברתיות, ומנהלת חשבון טוויטר בערבית עם מאות עוקבים מכל רחבי העולם שבו היא מגיבה להתרחשויות אקטואליות ומעבירה מסרים. לאחר מבצע "עם כלביא" צייצה תגובה בחשבון הטוויטר של עלי חמינאי, שזכתה לאלפי צפיות.

מעבר לקו

בר נחשבת עוף מוזר בתוכניות אקטואליה דוברות ערבית, אך זה לא פוגם ולו במעט בפופולריות שלה והיא מוזמנת להשתתף בראיונות ובפאנלים רבים. "בהרבה מהתוכניות שאני מתארחת בהן אין כמעט נשים, ובהחלט לא נשים דוברות ערבית שמתראיינות בנושאים הקשורים לעולם הערבי. על אחת כמה וכמה נשים ישראליות

"מכיוון שבמדינות האלה יש הגבלות על חופש הביטוי, הקריקטורה משמשת ערוץ תקשורת חשוב שבאמצעותו אפשר להעביר מסרים בצורה מרומזת"

ויהודיות", היא אומרת. "לרוב מתייחסים אליי בכבוד גם כשאני אומרת דברים שלא נוח לשמוע, אבל היו גם מקרים פחות נעימים. באחת התוכניות הייתי חלק מפאנל שבו כולם היו גברים וכולם החזיקו בדעות שונות משלי, ושם פשוט התעלמו מנוכחותי. המנחה לא פנה אליי וגם לא הודה לי בסוף, כאילו אני לא קיימת, וזה היה מכוון ובוולט לעין. אבל אני לא נותנת לזה לרפות את ידיי. גם אם נוהגים בי בחוסר כבוד אני עונה בנימוס, אני מכירה את הקודים התרבותיים וחשוב לי להשתמש בהם".

את עושה את זה כחלק מההסברה הישראלית, או באופן עצמאי? "אני רואה את זה כשליחות לכל דבר. חשוב לי להתארח במקומות האלה ולהשמיע את הדברים שאני מאמינה בהם. אחרי השבעה באוקטובר ראיתי שמחפשים אנשים דוברי ערבית לצורך הסברה, וכמישהי שמצויה בעולם הערבי, חיה את התרבות וקוראת עיתונים מארצות ערב, היה לי ברור אילו מסרים צריך להשמיע במיוחד בעת הזאת. אני עושה זאת בהתנדבות מלאה ומתוך מחויבות למטרה".

אחד האירועים הפחות נעימים בתקשורת העולמית קרו, לדבריה של בר, דווקא מול שדרנית אישה, שהקפידה "להתקיל" אותה ולשגר אליה שאלות דקדקניות עם מספרי סעיפים ותתי סעיפים מתוך החלטת האו"ם לגבי ארגון הטרור חיזבאללה. "חלק מהתוכניות דורשות הכנה מראש ולמידה של דברים שאני לא בהכרח עוסקת בהם במסגרת תחומי המחקר שלי, ואני עושה זאת בשמחה". לאחרונה יצא לאור ספרה של בר "קווים חוצים גבולות", שמציג קריקטורות שאספה במשך כמה עשורים מתוך עיתונים בעולם הערבי. הספר כתוב בשפה קולחת, מלווה בדוגמאות של קריקטורות מייצגות ומחולק לפרקים לפי נושאים, החל מאיראן והטרור במזרח התיכון, דרך ביקורת חברתית על נושאים יומיומיים ועד למעמד האישה בחברה הערבית. למה החלטת לחקור דווקא את נושא הקריקטורות?

"הקריקטורות בעיתונים הן אמצעי ביטוי פופולארי מאוד בעולם הערבי. זו בעצם שפה חזותית עם דימויים וקודים פנימיים שיכולה לעצב

אלמנטים שכל מוסלמי בעולם יוכל להבין. הקריקטורה של בר והמאייר מיכאל חנט

איור: מיכאל חנט

תמונה על התנגד יאסר אלמאד, אל ערב

של הרחוב הערבי, לטוב ולרע, שחושף מה הם חושבים על ישראל, מה הם חושבים זה על זה ומה הם חושבים על עצמם".

הקריקטורות, אומרת בר, נוגעות פעמים רבות גם בנושאים מושתקים, ומעבירים ביקורת פנים-חברתית דרך איור ומילים ספורות. "יש קריקטורות שמעבירות ביקורת פנימית נוקבת, למשל על נישואי קטינות או אלימות כלפי נשים", אומרת בר, "אחת הדוגמאות החזקות היא קריקטורה שהופיעה בעיתון מרוקאי בדצמבר 2024, שבה מופיעה אישה עטויה חיג'אב עם 'פנס' סגול בעין, שפניה משקפות כאב עמוק. ביד אחת היא אווזת בשלט קטן ופשוט שעליו כתוב בערבית 'לא לאלמות', אך רגע לפני שהיא מצליחה להשמיע את קולה בקריאה לעזרה, יד גברית אדירה סותמת את פיה בכוח, הודפת אותה לאחור, ומונעת ממנה כל אפשרות לבטא את מצוקתה. על היד המאיימת והמשתיקה כתוב באותיות ברורות וגדולות: 'השתיקה החברתית'. היד הזו מייצגת את החברה עצמה, את הנורמות השולטות בה ואת הכוח המדכא שלה, המשתיק נשים נפגעות אלימות. המסר הבולט והכואב העולה מן הקריקטורה

הקריקטורה היא ראי הרחוב הערבי.

מנאר פוזי, מרוקו, דצמבר 2024

הרבה אלמנטים דומים בין המדינות, כך שבעצם כל ערבי בעולם שיראה אותן יבין את הסיפור האמיתי מאחורי התמונות. הקריקטורה היא בעצם ראי

"בזמן כתיבת הספר פניתי לקריקטוריסטים וביקשתי רשות להשתמש בעבודות שלהם. חלק אישרו, היו כמה שמאוד הוחמאו והיו גם כמה שסירבו"

נרטיבים, להשפיע ולהעביר מסרים מורכבים שלא תמיד אפשר להביע במילים במאמרים בעיתון. מכיוון שבמדינות האלה יש הגבלות על חופש הביטוי, הקריקטורה משמשת ערוץ תקשורת חשוב שבאמצעותו אפשר להעביר מסרים בצורה מרומזת, כולל מסרים חתרניים או ביקורת פנימית על החברה הערבית. אספתי אותן במשך שנים מעיתונים ברחבי העולם הערבי - מעיראק, סוריה, לבנון, תימן, מצרים וארצות המפרץ. נראה שהעולם הערבי אוהב מאוד קריקטורות ושיש

זרועות התמנון

בספר יש פרק שלם העוסק באיראן ובאופן שבו היא נתפסת בעולם הערבי בראי הקריקטורות. הפרק נקרא "התמנון הפרסי - איראן על הכוונת", ואחת הקריקטורות המוזכרות בו מתארת את חמינאי המאזין לתמנון שממנו יוצאות ארבע זרועות, המייצגות את כוחות הפרוקסי: חיזבאללה, חמאס, החותים והמיליציות הפרו-איראניות בעירק ובסוריה. "זו קריקטורה משנת 2020 שצוירה בידי קריקטוריסט מערב הסעודית", מסבירה בר, "מעל הציור מתנוססת השאלה 'איך הצליחו הפרסים לשעבד חלק מהערבים כדי להרוג ערבים?' והיא מבטאת את אחת הביקורות החריפות ביותר נגד איראן בעולם הערבי: העובדה שהיא גורם זר, אימפריאליסטי, שמחבל בלכידות הערבית מבפנים. רבים מהקריקטוריסטים מאשימים את המשטר האיראני בכך שהוא משתמש בערבים כדי לשפוך דם ערבי ולזרוע הרס בכל האזור. אחת הקריקטורות הבולטות בנושא הזה, שגם מופיעה בספר שלי, התפרסמה באוקטובר 2023 בעיתון אל-ערב. הופיעה בה דמותו של המנהיג העליון של הרפובליקה האסלאמית, איש מבוגר ובעל זקן,

רואה בכך שליחות. בר בראיון ברשת BBC בערבית

אמיתי ומהותי במעמד האישה ובהגנה עליה".
איך נוצר הקשר הישיר שלך עם קריקטוריסטים, עיתונאים ובכלל עם עוקבים מהעולם הערבי?
"אני מכירה הרבה אנשים דרך העמוד שלי בטוויטר ויש לי הרבה עוקבים. הכרתי לא מעט אנשים מהעולם הערבי שמודהים עם המסרים שלי, או עם חלקם. יש לי חברים שמדייקים אותי ונותנים לי פידבק על ההופעות בטלוויזיה בערבית, כמו 'אמרת את הפתגם ההוא, בפעם הבאה תגידי ככה ולא ככה'. בזמן כתיבת הספר פניתי לקריקטוריסטים וביקשתי רשות להשתמש בחומרים שלהם ולפרסם אותם. חלקם אישרו, היו כמה שהוחמאו מאוד והיו גם כמה שסירבו. מבחינתי זה דבר מדהים שמתאפשר הודות לתקופה הנוכחית ולרשתות החברתיות - עצם זה שאני אישה ישראלית, יהודייה וציונית שיכולה ממש להתכתב עם אנשים שלא אוהבים אותי, בלשון המעטה. גם העובדה שאני יכולה לעלות לתקשורת הערבית ולהפיץ את המסרים שלי מול עשרות אלפי צופים, זה מדהים ואני מודה על זה".

הוא שעל אף האלימות הברורה והנראית לעין, בסופו של דבר קולות הקורבנות נבלעים ונעלמים תחת מסך של בושה, פחד ולחץ חברתי. הנורמות החברתיות המקובלות מעדיפות שקט ושמירה על 'כבוד המשפחה' על פני שמירה על ביטחון האישה. היד המשתיקה היא יד מטאפורית של חברה שלמה, שמטאטאת בעקביות בעיות אלימות מתחת לשטיח. הקריקטוריסט חושף באומץ את התהום בין ההכרה באלימות כלפי נשים לבין חוסר המעש החברתי האפקטיבי בהתמודדות עימה. יש לו מסר חד ובלתי מתפשר: כל עוד השתיקה החברתית שולטת, יוסיף קולן של נשים להידחק לשוליים גם כשסבלן זועק והמצוקה שלהן גלויה לעין. הוא קורא לחברה לפרק את הנורמות החברתיות הרעילות שמאפשרות את שתיקת הקורבנות ומונעות שינוי

"מבחינתי זה דבר מדהים – עצם העובדה שאני אישה ישראלית, יהודייה וציונית ואני יכולה להפיץ את המסרים שלי מול עשרות אלפי צופים"

צילום מתוך התוכנית ב-BBC

בניואנסים ולקרוא את המציאות מעבר לרובד המוכר בתקשורת הישראלית. כך, למשל, משולש הדמים איראן-חיובאללה-חמאס זוכה לניתוח מעמיק, לרבות היריבות עתיקת היומין בין השיעים לסונים והאופן שבו האיראנים (השיעים) רואים את חמאס (הסונים). "השיעים, איראן וחיובאללה והסונים-חמאס אומנם מאוחדים בשנאה שלהם לישראל ומשתפים פעולה נגדנו, אך יש ביניהם יריבות היסטורית ודתית עמוקה ועתיקת יומין. מעבר לזה, יש שם גם תפיסות עמוקות ולא מעט סטריאוטיפים, וכל זה בא לידי ביטוי גם בקריקטורות. האיראנים מתנשאים על הערבים, בוים להם ורואים בהם

"המשפחה של אבי הגיעה מהעיר משהד באיראן. הם חיו כאנוסים והיו יהודים בהחבא. אבא שלי סבתא שלי היה מציב אותה בשבת בפתח החנות כשהייתה ילדה קטנה, כדי שתגיד שהוא לא נמצא שם"

נחותים. העם האיראני הוא מוסלמי אך לא ערבי, וגאה מאוד במורשת ובהיסטוריה שלו. מבחינת העם האיראני, הם אלו שהביאו לאסלאם את ההשכלה ואילו הערבים נחשבים בורים ועמי ארצות, ללא השכלה ותרבות, ומכנים אותם 'אוכלי לטאות, ילדי הבדואי והנאקה'. התפיסה המתנשאת הזו ידועה לכל אחד בעולם הערבי, והיא חלק מההקשר הפנימי שנמצא בשורש יחסי הכוחות".

גם לאחר ה-7 באוקטובר עלו שאלות על היחסים בין חמאס לאיראן והשימוש שאיראן עשתה בחמאס לעומת חיובאללה. זה חלק מהעניין?

"כן, האיראנים משתמשים בחמאס כדי להילחם בישראל, ואין להם בעיה גם להקריב אותם אם צריך. הם יתנו להם כסף וישלחו אותם שיילחמו בשבילם. חמאס הם הפועלים השחורים, כלי שרת, לעומת חיובאללה שהם שיעים, הם היהלום שבכתר, ואותם לא מקריבים כל כך מהר", היא מסבירה. בר לא מסתפקת רק בניתוח

צילום: אסתר טיימון

בנוסף, המנהיג האיראני מנפנף בכד צהוב כדי ללבות את האש והצבע רומז בבירור לחיובאללה, הפרוקסי האיראני שמסייע להבעיר את האש באזור כולו. המשטר האיראני אינו 'לוחם למען פלסטין', אלא משתמש בפלסטינים באופן דמגוגי. הבעיה הפלסטינית היא רק 'עסק' שמניב רווחים".
ההיכרות העמוקה של בר עם העולם הערבי מאפשרת לה להבחין

משקפיים עגולים וטורבן שחור לראשו, שעושה 'על האש'. על המנגל הנוער כתוב 'הבעיה הפלסטינית' ויש לו צורה של מפת פלסטין מהנהר ועד הים. על שיפודי הקבב כתוב 'רווחים איראניים'. המסר כאן חד וברור: איראן הופכת את הסוגייה הפלסטינית לכלי שהיא מנצלת לצרכיה הפוליטיים. הסבל סביב הסוגייה הפלסטינית מתורגם בעיני איראן להישגים וליתרונות.

קריקטורות קיימות, אלא גם יוצרת קריקטורות חדשות בעצמה כחלק מהמאמץ ההסברתי להשפיע על דעת הקהל הערבית. למעשה, היא משתמשת בהיכרות המעמיקה שלה עם הדימויים והקודים הפנימיים בחברה הערבית כדי ליצור ולעצב קריקטורות שיעבירו את המסרים שהיא בוחרת ויצליחו לקלוע בדיוק בנקודה. לשם כך היא נעזרת בצוות של קריקטוריסטים שפועלים על פי ההנחיות שלה, ומפיעה אותן ברשתות. כך למשל היא יצרה קריקטורה (שאייר הקריקטוריסט הישראלי מיכאל חנט) ובה רואים את חמינאי מכניס את הערבי ללוע תותח ומשגר אותו. "האיור הזה מראה איך איראן משתמשת בערבים. יש כאן מערך דימויים שמדבר בעד עצמו - פגז שיורה ערבי עם כאפיה, וזהו, לא צריך להסביר ולהוסיף אף מילה. כל אחד בעולם הערבי שרואה את הקריקטורה הזו מבין מה זה אומר, כי הוא מכיר לעומק את יחסי הכוחות. מבחינה הסברתית זו קריקטורה שיכולה לגרום לערבים להזדהות עם המסר שלי גם אם הם שונאים אותי. זה יכול לעורר הזדהות מצד אנשים בעולם הערבי ששונאים את איראן, וגם לעורר מחשבה אצל ערבים, שבינינו איך הרפובליקה האסלאמית של איראן מנצלת אותם, משתמשת וזורקת, בזה להם ומשאירה להם את העבודה המלוכלכת. הקריקטורה היא דוגמה

"כל אחד בעום הערבי שרואה את הקריקטורה הזו מבין מה זה אומר, כי הוא מכיר לעומק את יחסי הכוחות. זו קריקטורה שיכולה לגרום לערבים להזדהות עם המסר שלי, גם אם הם שונאים אותי"

להסברה שנשענת על ההיכרות עם העולם הזה. הרעיון הוא להבין באיזה אלמנטים הם משתמשים כדי להציג דברים, ואז להשתמש באותם אלמנטים כדי להעביר את המסרים כך שכל מוסלמי בכל מקום בעולם יבין אותם."

מנגנוני התעמולה

בשלב מסוים החליטה בר "להעלות הילוך" במאמצי ההסברה. זה קרה בעקבות הקריקטורות האנטישמיות שפורסמו בעיתונות הערבית לאחר השבעה באוקטובר, לצד התגובות למלחמה בעולם הערבי. "התקשורת הערבית אימצה את הנרטיב שעושה דמוניזציה לישראל ומציג אותה כגוף לא מוסרי שיש להתנגד לו בכל דרך. זה קרה מייד לאחר השבעה באוקטובר תוך התעלמות מוחלטת מהטבח. אחת הקריקטורות המזעזעות ביותר

שפורסמה במצרים הציגה את בנימין נתניהו כגרסה מודרנית של היטלר, עם שפם היטלראי ומדי צבא, כשעל זרועו מתנוסס מגן דוד במקום צלב קרס ועל כתפיו שלוש גולגולות שמרמזות על רצחנות שיטתית. וכאילו כל זה לא מספיק, הוא גם מצדיע במועל יד כשידו נוטפת דם. המסר ברור: ישראל רוצחת חפים מפשע", היא מסבירה.

הכותרת בראש הקריקטורה הייתה "ההפצצה הישראלית של בית החולים אלמ'מ'דאני בעזה", שאירעה באמצע אוקטובר 2023. "חמאס ייחס מייד את הפיצוץ לישראל, הטענה הזו הפכה בתוך דקות לנרטיב ששטף את העולם הערבי ועשה את דרכו גם אל התקשורת המערבית. בהמשך התברר שהאירוע נגרם כתוצאה מירי כושל של רקטה ששיגר הג'יהאד האסלאמי מתוך עזה", משחזרת בר. "הקריקטורה משקפת כיצד נרטיב תעמולה שקרי נטמע מייד בתודעה הציבורית, ומשמש בסיס לדמוניזציה בלי קשר לעובדות. הקריקטוריסט עושה שימוש ברור במוטיבים אנטישמיים: הדמיון להיטלר, הזיהוי בין יהדות לבין רצחנות והצגת ישראל כנאצית. הקריקטורה למעשה ממחישה איך התעמולה הערבית מנצלת את דימויי השואה לא כהיסטוריה שיש ללמוד ממנה, אלא כמנגנון תעמולה שמאפשר להשתלח בישראל ולערער על הלגיטימציה שלה".

האתר של בר, "אסלאם וערבית עם עידית", מציע מנעד רחב של תחומי עיסוק וידע. לצד העיסוק שלה בהסברה, היא מעבירה הרצאות וסדנאות חווייתיות על החברה והתרבות הערבית בדגש על מעמד האישה, לבוש מסורתי וקריקטורות, ומגישה את הפודקאסט "בינת חאל" (ובעברית: בת טובים), שם אפשר למצוא ניתוחים מעמיקים על מצב האישה בעולם הערבי; החל בפרקים על מצב הנשים באיראן ובטורקיה, דרך רצח על כבוד המשפחה או נישואי קטינות, ועד לפרק על הזמרת פיירו.

מה הוביל אותך לחקור את התחום הזה? ניכר שיש לך הבנה מעמיקה וגם הרבה כבוד לשפה הערבית.

"לפני הכול, מה שדחף אותי הוא הרקע המשפחתי שלי משני הצדדים. משפחתו של אבי הגיעה מהעיר משהד באיראן. הם חיו כאנוסים כתוצאה מאירוע היסטורי שקרה במשהד במאה ה-19,

מכירה את הקודים התרבותיים. עידית בר

צילום: אסתר טיימון

התיכון? האם נוכל להשאיר את הפרק של איראן והפרוקסיו שלה מאחורינו? "אני חייבת להודות שאני לא שותפה לזחיחות הדעת שטוענת שהמשטר האיראני או האסלאם הקיצוני נושם את נשימותיו האחרונות", אומרת בר זוהר, "זו מלחמה קשה, מתישה וארוכה. המשטר האיראני הוא משטר אידיאולוגי קיצוני ומסוכן, והוא לא יסכים לוותר כל כך מהר על השלטון. הוא יהיה מוכן להרוס את כל העולם ובלבד שישרוד. אם היה לו נשק אטומי הוא היה משתמש בו בלי להניד עפעף. שלא יהיה ספק, אני מאוד שמחה שמכים בו, אבל אסור להפסיק באמצע, כי אם נעשה זאת הם יתחזקו עוד יותר, יהיו מסוכנים עוד יותר ויהיו איום טוטאלי על כולם. אני קצת מוטרדת כי אני מכירה היטב את שני הצדדים, גם את האסלאם הקיצוני וגם את המערב. גם אצלנו עוד מעט יצאו להפגנות, גם כאן וגם בארה"ב - אין לנו כוח סבל וסבלנות למלחמות ארוכות. אנשים רוצים ללכת למסעדות, לנסוע לחו"ל, בעוד שלצד השני יש הרבה סבלנות והם רואים את המלחמה כמשימה אלוהית. אני מאוד מקווה שהפעם יסיימו את העבודה". ■

מלחמה קשה מול משטר קיצוני ומסוכן. הפגנת תמיכה בשינוי המשטר האיראני, לונדון, 2026

התרבות הערבית, ובזכותה התגבשה דרכי המקצועית. סבתי הייתה דמות מופת בשבילי, אישה מדהימה ומלאה חוכמת חיים על אף שלא רכשה השכלה פורמאלית. גרתי אצלה כשהייתי בצבא, שירתי בגלילות בחיל מודיעין והיא גרה ברעננה. אני זוכרת שהייתי חוזרת מהבסיס עייפה אחרי שכל היום שמעתי ערבית, והיא הייתה מכריחה אותי לצפות איתה בסדרות בערבית. לא היה לי סיכוי להתנגד", היא מחייכת. ואיך אפשר שלא להתייחס לתקופה ההיסטורית שבה אנו נמצאים בזמן כתיבת שורות אלו, שיא הלחימה מול איראן ושלוחותיה, ולשאלה שמעסיקה את ישראל ואולי את העולם כולו. איך את רואה את העתיד שלנו במזרח

"המשטר האיראני הוא משטר אידיאולוגי קיצוני ומסוכן, והוא לא יסכים לוותר כל כך מהר על השלטון. הוא יהיה מוכן להרוס את כל העולם ובלבד שישרוד"

שאילץ את כל היהודים שם להתאסלם. הם חיו כמוסלמים והיו יהודים בהחבא. אבא של סבתא שלי היה מציב אותה בשבת בפתח החנות כשהייתה ילדה קטנה כדי שתגיד שהוא לא נמצא שם, והוא לא יצטרך למכור ולחלל שבת. הם עלו לישראל ב-1910 בעזרת תחבולה: הם נסעו בעגלה לעיר מכה, ואז אמרו לעגלון 'תמשיך לכיוון ירושלים' וכך הגיעו לישראל בעורמה. התמונות שלהם מהשנים הראשונות מספרות את סיפור האנוסים: הם נראים כערבים לכל דבר, סבא עם תרבוש וסבתא עם חגי'אב. גם מהצד של אימי יש סיפור מדהים. סבתי עלתה מאיראן, קראו לה טאוס, שפירושו טאוס, והם גרו בשכונת סילואן. בטבח הגדול בשנת 1921 הגיעו פורעים מוסלמים והעלו באש בתי כנסת וסבתי, שדיברה ערבית שוטפת, ניצלה מהאירועים כי חשבו שהיא מוסלמית. מגיל צעיר היא אמרה לי: 'עידית, לכי ללמוד ערבית, כי בזכות הערבית החיים שלי ניצלו'. בעצם ספגתי משני הצדדים סיפורים על השפה והתרבות הערבית וגדלתי במשפחה שניתבה אותי ללימודי ערבית. את הספר שלי הקדשתי לסבתא שלי, טאוס, שנטעה בי את אהבת השפה הערבית כמפתח להבנת